

TURKOK AZ ARAB FORRÁSOKBAN EGY NÉPNÉV ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEIRŐL

Zsidai Zsuzsanna

MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport

„Hadak útján” – A Népvándorlaskor Fiatal Kutatóinak XXIII. konferenciáján
Veszprémben, 2013. október 4-én tartott előadás kivonata

A korai magyar történelem sztyepei háttérét kutatók számára mindig aktuális kérdést jelent a különböző népnevek azonosítása. A meghatározást több tényező is nehezíti: ilyen egy-egy adott forrás szerzőjének kiléte, következetessége, jól értesültsége, a ránk maradt szöveg filológiai megbízhatósága.

Előadásom középpontjában az arab nyelvű forrásokban előforduló „turk” népnév problematikája áll. Ibn Rusta (10. század első fele) szerint „a magyarok a turkok egyik fajtája”, de a 9. században alkotó al-Tabarí történetíró is többször említ turkokat. Ezen említések egyikét, a 893-as, Iszmáil ibn Ahmad számánida uralkodó által a turkok országa ellen vezetett hadjáratot a történészek többféleképpen értelmezik. Hóman Bálint azt gondolta, hogy Iszmáil ibn Ahmad a karlukokat győzte le, míg Györffy György úgy vélte, hogy az al-Tabarí említette turkokon úzokat kell érteni. E rövid utalásokból is láthatjuk, hogy milyen nehézségekbe ütközhetünk egy-egy népnév jelentésének értelmezése kapcsán.

Mikor milyen értelemben lehetett használatos a „turk” elnevezés az arab forrásokban? Milyen népet vagy népcsoportot jelölhetett? A rendelkezésemre álló idő alatt természetesen csak egyes arab írókhoz kötődő értelmezési lehetőségeket vehetek fel; remélve azt, hogy a filológiai és sztyeppetörténeti vizsgálatok révén lehetővé válik a már feldolgozottak mondható kútfők pontosabb felhasználása, illetve további – eddig a hazai kutatás által figyelmen kívül hagyott – adatok bevonása a magyarság korai történelmének kutatásába.